

**РЕАЛІЗАЦІЯ ПРОГРАМИ
«ПРАВОВА ПІДТРИМКА ВПО
ТА ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ»
В РАМКАХ ПРОЄКТУ «СПРИЯННЯ
РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ
ІНФРАСТРУКТУРИ, УФСІ VI»**

**ЗВІТ БЛАГОДІЙНОГО
ФОНДУ «ПРАВО НА ЗАХИСТ»**

ЗМІСТ

Вступ	2
Огляд житлових програм для ВПО	5
Нормативно-правове регулювання забезпечення ВПО тимчасовим житлом	12
Короткий огляд умов проєкту	21
Інформація про результати реалізації Програми «Правова підтримка ВПО та органів місцевого самоврядування»	23
Підсумок реалізації Програми	29
Успішні історії вирішення житлових проблем ВПО	31

ВСТУП

Від початку окупації Криму та збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях минуло вже сім років. Однак вимушене переміщення населення Донецької та Луганської областей України із небезпечної для життя зони збройного конфлікту триває і досі.

Нині в Україні офіційно зареєстровано 1 473 650 внутрішньо переміщених осіб (надалі також – ВПО) з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей та АР Крим¹. Найбільша кількість зареєстрованих ВПО у Донецькій та Луганській областях, місті Києві, а також у Київській, Харківській, Дніпропетровській та Запорізькій областях.

Можливість ВПО інтегруватися у приймаючій громаді суттєво залежить не тільки від державної політики, але і від місцевих програм, адже саме приймаюча сторона зусиллями органів місцевого самоврядування має можливість створити сприятливі умови, за яких ВПО зможуть розкрити свій потенціал та дійсно стати частиною громади. Це включає в себе як інфраструктурну та фінансову спроможність місцевих громад, так і наявність спеціальних програм, планів та стратегій у політиках щодо ВПО та безпосередній взаємодії і залученості ВПО до прийняття рішень.

Важливе місце серед таких спеціальних програм посідають житлові програми для ВПО, оскільки вони спрямовані на вирішення однієї з найактуальніших для переселенців проблем.

Забезпечення права на житло було і залишається однією з ключових проблем ВПО, про що, зокрема, акцентується увага у Звіті Національної моніторингової системи за вересень 2019 року (МОМ, вересень 2019, с. 20)².

В спеціальній доповіді «Реалізація права внутрішньо переміщених осіб на житло» Уповноваженої Верховної Ради України з прав людини зазначено, що 70 відсотків ВПО досі потребують забезпечення житлом³.

¹ Інформація станом на 6 липня 2021 року за даними Міністерства соціальної політики України. <https://www.msp.gov.ua/news/20309.html>

² Звіт Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами, вересень 2019. https://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_15_ukr_screen.pdf

³ Спеціальна доповідь Уповноваженої Верховної Ради України з прав людини «Реалізація права внутрішньо переміщених осіб на житло». <https://ombudsman.gov.ua/ua/all-news/pr/specz%D1%96alna-dopov%D1%96d-upovnovazhenogo-real%D1%96zac%D1%96ya-prava-vnutr%D1%96shno-perem%D1%96shhenix-os%D1%96b-na-zhitlo/>

За даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України (далі – Мінреінтеграції):

1. 1 996 ВПО перебувають на обліку громадян, які потребують надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання;
2. близько 1 000 ВПО перебувають на соціальному квартирному обліку;
3. 21 516 ВПО перебувають у черзі на забезпечення постійним житлом шляхом пільгового іпотечного кредитування ВПО за рахунок грантових коштів Уряду Німеччини, що надаються через Банк Розвитку KfW;
4. близько 11 000 ВПО перебувають у черзі для отримання державної підтримки за Державною соціально-економічною програмою «Доступне житло»;
5. загалом 79 800 осіб при заповненні заяви про взяття на облік ВПО заявили, про потребу у вирішенні їх житлової проблеми у той чи інший спосіб.

В той же час рівень обізнаності ВПО про житлові програми є недостатнім. Далеко не всі внутрішньо переміщені особи обізнані про наявність програм надання безкоштовного / безоплатного житла, які існують для окремих груп ВПО. Наприклад, згідно зі звітом Національного моніторингу МОМ за червень 2020 року, тільки 42% внутрішньо переміщених осіб чули про житлові програми, які передбачають надання житла на вигідних умовах, при цьому серед людей віком більше 60 років цей показник ще менший – 32% (МОМ, червень 2020, с. 22)⁴.

Загалом, експерти зазначають, що запроваджені житлові програми наразі доступні лише для певних категорій ВПО, тоді як переважна більшість, а особливо найбільш вразливі категорії людей, залишаються наодинці з проблемою пошуку житла. Нестача відповідних об'єктів житлового фонду та недосконала процедура створення черг на отримання житла ще більше поглиблюють цю проблему (Право на захист, 2021, с. 17)⁵.

Непереборними труднощами такі реалії є для пенсіонерів та літніх людей, для яких частина програм просто не є доступною (наприклад, програми кредитування). Зокрема, більшість осіб, які повернулись на попереднє місце проживання жити на тимчасово окупованих територіях, вказують, що саме наявність проблем

⁴ Звіт Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами, червень 2020. https://www.iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_17_ukr_web.pdf

⁵ «Житлові потреби, наміри та можливості ВПО. Дніпропетровська, Запорізька і Харківська області», БФ «Право на захист». https://r2p.org.ua/wp-content/uploads/2021/03/fin_ukr_zvit-zhytlo-meping_2020-1.pdf

із пошуком житла і наявність власності на ТОТ є основним мотивом їх повернення (МОН, вересень 2019, с. 48–49)⁶.

В цьому аспекті важливу роль відіграла реалізація у Дніпропетровській, Запорізькій та Харківській областях та у підконтрольних Україні районах Луганської та Донецької областей проєкту «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ VI», який впроваджується Українським фондом соціальних інвестицій (УФСІ/Фонд), що фінансується Урядом Німеччини через німецький банк розвитку Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW). Завдяки проєкту в зазначених областях створюється тимчасове житло для внутрішньо переміщених осіб і покращується інфраструктура об'єктів соціальної сфери (шкіл та дошкільних навчальних закладів) у громадах, які приймають ВПО.

Проєктом відібрано 26 об'єктів (субпроєктів) для впровадження, з яких 13 житлових, а також 4 школи і 8 дитячих садків.

Населені пункти у яких впроваджуються зазначені субпроєкти (СП):

- у Дніпропетровській області: Кривий Ріг, Першотравенськ;
- у Донецькій області: Маріуполь;
- у Запорізькій області: Ланцеве та Благовіщенка (Комиш-Зорянська ОТГ), Мелітополь, Гуляйполе;
- у Луганській області: Сєвєродонецьк, Новоайдар, Кременна;
- у Харківській області: Ізюм, Чугуїв.

В рамках Програми «Правова підтримка ВПО та органів місцевого самоврядування», що реалізована Благодійним Фондом «Право на Захист» (БФ «Право на Захист») в межах проєкту «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ VI», надавався консультативний супровід органам місцевої влади у визначених громадах в ході будівництва (реконструкції) житлових об'єктів для ВПО. Фондом «Право на Захист» також проводилась інформаційно-просвітницька робота серед ВПО – потенційних кандидатів на проживання в такому житлі шляхом роз'яснення положень чинного законодавства України щодо забезпечення ВПО тимчасовим житлом та допомоги з підготовкою необхідних документів.

Інформацію про роботу Програми та її основні досягнення і уроки викладено в даному звіті.

⁶ Звіт Національної системи моніторингу ситуації з внутрішньо переміщеними особами, вересень 2019. https://iom.org.ua/sites/default/files/nms_round_15_ukr_screen.pdf

ОГЛЯД ЖИТЛОВИХ ПРОГРАМ ДЛЯ ВПО⁷

Необхідність пошуку тривалих житлових рішень є актуальною не лише для внутрішньо переміщених осіб, які проживають у місцях компактного проживання, у тому числі модульних містечках, строк придатності яких уже давно сплив, а умови проживання не є придатними, а й для тих переселенців, які наразі винаймають житло та розглядають можливість придбання або будівництва будинку чи квартири, однак не мають для цього достатньо коштів.

Для вирішення житлових проблем різних категорій внутрішньо переміщених осіб в останні роки державою було зроблено певні кроки, які передбачають прийняття нових або внесення змін до раніше існуючих житлових програм. Основні існуючі державні житлові програми для внутрішньо переміщених осіб наведено нижче.

Житлові програми для ВПО

ДОСТУПНЕ ЖИТЛО

Програма передбачає забезпечення внутрішньо переміщених осіб житлом шляхом надання державної підтримки у вигляді сплати державою 50% вартості будівництва (придбання) житла та/або пільгового іпотечного житлового кредиту з можливістю отримання переселенцем додаткового кредитування в банку для сплати частини вартості будівництва (придбання) доступного житла, що перевищує розмір державної підтримки.

Основні умови участі:

- 1 ВПО не мають та не мали у власності протягом останніх 3 років іншої житлової нерухомості, ніж та, що розташована на тимчасово окупованій території або на території населених пунктів, що визначені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 р. № 1085;

⁷ Довідник. Житлові програми для внутрішньо переміщених осіб: огляд на березень 2020 року. <https://r2p.org.ua/wp-content/uploads/2020/04/zhytlovi-programy-dlya-vpo.pdf>

- 2 ВПО мають офіційний середньомісячний грошовий дохід, який разом з доходом членів їх сімей з розрахунку на одну особу не перевищує 3-кратного розміру середньомісячної заробітної плати у відповідному регіоні за даними Держстату;
- 3 ВПО раніше не отримували державну підтримку для будівництва (придбання) доступного житла.

КРЕДИТ ПІД 3%

Програма передбачає надання переселенцям на строк до 20 років (але не більше ніж до досягнення позичальником пенсійного віку) пільгового державного кредиту для придбання квартири у багатоквартирному житловому будинку або одноквартирного житлового будинку за умови, що таке житло прийнято в експлуатацію не більше ніж 25 років тому чи реконструйовано не більше ніж 15 років тому, з відсотковою ставкою у розмірі 3% річних, а для військовослужбовців – з початку і до закінчення особливого періоду; резервістів та військовозобов'язаних – з моменту призову під час мобілізації і до закінчення особливого періоду, на час проходження військової служби – безвідсотково.

Основні умови участі:

- 1 у кандидата та у членів його сім'ї не має та не було у власності з 27 квітня 2014 до моменту подання заяви про намір отримати кредит іншої житлової нерухомості, ніж та, що розташована на тимчасово окупованій території або на території населених пунктів, що визначені розпорядженням Кабінету Міністрів України від 7 листопада 2014 р. № 1085, або житлова площа становить не більше 13,65 м² на одну особу;
- 2 такі особи мають офіційний дохід і є платоспроможними (залишок середньомісячного доходу кандидата та повнолітніх членів сім'ї за умови сплати щомісячного платежу за кредитом, не буде менше прожиткового мінімуму на кожного члена сім'ї);
- 3 кандидати не отримували за рахунок бюджетних коштів іншої державної підтримки, компенсації або кредиту на будівництво (придбання) житла;
- 4 повнолітні особи-заявники не досягли пенсійного віку.

ГРОШОВА КОМПЕНСАЦІЯ ДЛЯ ВПО, ЯКІ Є УЧАСНИКАМИ АТО, НА ПРИДБАННЯ ЖИТЛА

Програма передбачає надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на виплату грошової компенсації за належні для отримання жилих приміщень для внутрішньо переміщених осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в АТО, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах АТО у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів, та визнані особами з інвалідністю внаслідок війни III групи або учасниками бойових дій, та які потребують поліпшення житлових умов (далі – субвенція) і перебувають не менш як один рік на обліку в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб за місцем фактичного проживання.

Основні умови участі ВПО:

- 1 брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення чи у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації в Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення;
- 2 визнані особами з інвалідністю внаслідок війни III групи відповідно до пунктів 11–14 частини другої статті 7 або учасниками бойових дій відповідно до пунктів 19–20 частини першої статті 6 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»;
- 3 не менше року перебувають на обліку як внутрішньо переміщені особи за місцем фактичного проживання у межах м. Києва або в межах однієї області;
- 4 перебувають на квартирному обліку як такі, що потребують поліпшення житлових умов;
- 5 не володіють та не володіли протягом останніх п'яти років, що передують даті подання заяви про призначення грошової компенсації, майновими правами чи правом власності на нерухоме майно, що відповідає житловим нормам, яке розташоване в населених пунктах на підконтрольній Україні території (крім житлового приміщення, яке зруйноване або стало непридатним для проживання внаслідок проведення АТО або заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації);

- 6 раніше не отримували жиле приміщення або грошову компенсацію за належні для отримання жилі приміщення.

ВЛАСНИЙ ДІМ

Програма передбачає надання пільгових довгострокових кредитів індивідуальним забудовникам житла на селі, у тому числі внутрішньо переміщеним особам, на строк до 20 років, але не більш як до досягнення позичальником пенсійного віку відповідно до Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», а молодим сім'ям (подружжя, в якому вік чоловіка та дружини не перевищує 35 років) або неповним сім'ям (мати (батько) віком до 35 років) – до 30 років. Кредит надається під 3% річних.

Основні умови участі:

- 1 кандидати можуть підтвердити свою платоспроможність, яка передбачає, що за умови сплати щомісячного платежу в рахунок погашення кредиту з урахуванням процентів залишок середньомісячного доходу позичальника та повнолітніх членів сім'ї не може бути меншим, ніж прожитковий мінімум, визначений законодавством на відповідний період, з розрахунку на кожного члена сім'ї;
- 2 кандидати мають зареєстроване місце проживання на території села або розглядають варіант переселення для постійного проживання у сільську місцевість та реєстрацію місця проживання там;
- 3 кандидати працюють на підприємствах, установах, організаціях всіх форм власності, в особистих селянських господарствах, що функціонують у сільській місцевості та розташовані у межах району проживання чи суміжних районах;
- 4 кандидати раніше не отримували кредит за цією програмою.

СОЦІАЛЬНЕ ЖИТЛО

Програма передбачає надання у порядку черговості на певний строк органами місцевого самоврядування особам, які перебувають на соціальному квартирному обліку, у тому числі внутрішньо переміщеним особам, у платне користування на підставі договору найму житла із житлового фонду соціального призначення за

умови, що таке житло не підлягає піднайму, бронюванню, приватизації, продажу, даруванню, викупу та заставі.

Основні умови участі:

Варто зазначити, що ВПО не мають першочергове право на отримання соціального житла, адже Законом України «Про житловий фонд соціального призначення» та Постановою Кабінету Міністрів України від 23 липня 2008 р. № 682 «Деякі питання реалізації Закону України «Про житловий фонд соціального призначення» передбачена низка соціально-вразливих категорій населення, що мають отримати житло із соціального фонду першочергово.

ТИМЧАСОВЕ ЖИТЛО

Програма передбачає безоплатне надання у тимчасове користування з оплатою житлово- комунальних та інших послуг житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб за місцем їх фактичного проживання/перебування в межах території обслуговування районних, районних у м. Києві держадміністрацій, виконавчих органів міських рад, в яких зазначені особи та члени їх сімей перебувають протягом року на обліку в Єдиній інформаційній базі даних про внутрішньо переміщених осіб, у розмірі не менш як 6 м² на одну особу за умови, що таке житло не підлягає приватизації, обміну, поділу на частини та піднайму.

Основні умови участі:

- 1 у заявника та будь-кого з членів сім'ї немає у власності житлового приміщення/частини житлового приміщення, придатного для проживання, розташованого в інших регіонах, ніж тимчасово окуповані території у Донецькій і Луганській областях, АР Крим і м. Севастополі, та в населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення (розмежування), у районі проведення АТО, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях, або таке житло зруйновано або стало непридатним для проживання внаслідок збройної агресії Російської Федерації, що підтверджується актом обстеження технічного стану житлового приміщення (будинку, квартири);

- 2 заявник перебуває на обліку громадян, які потребують надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання.

СУБВЕНЦІЯ З ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТАМ НА ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ЩОДО ПІДТРИМКИ ТЕРИТОРІЙ, ЩО ЗАЗНАЛИ НЕГАТИВНОГО ВПЛИВУ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ НА СХОДІ УКРАЇНИ

Програма передбачає надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України, передбаченої законом про Державний бюджет України на відповідний рік, зокрема, для реалізації заходів з:

1. будівництва, реконструкції, капітального ремонту об'єктів житлового фонду комунальної власності, в тому числі об'єктів соціального призначення, для надання житлових приміщень внутрішньо переміщеним особам;
2. реконструкції, капітального ремонту об'єктів житлового фонду комунальної власності для надання в тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам;
3. придбання у комунальну власність житла для надання в тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам.

При цьому приміщення, придбані за рахунок коштів субвенції для надання у тимчасове користування внутрішньо переміщеним особам, не виключаються із складу фонду житла для тимчасового проживання.

Основні умови участі (аналогічні умовам участі щодо отримання тимчасового житла):

- 1 у заявника та будь-кого з членів сім'ї немає у власності житлового приміщення/частини житлового приміщення, придатного для проживання, розташованого в інших регіонах, ніж тимчасово окуповані території у Донецькій і Луганській областях, АР Крим і м. Севастополі, та в населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення (розмежування), у районі проведення АТО, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях, або таке житло зруйновано або стало

непридатним для проживання внаслідок збройної агресії Російської Федерації, що підтверджується актом обстеження технічного стану житлового приміщення (будинку, квартири);

- 2 заявник перебуває на обліку громадян, які потребують надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання.

Попри наявність значної кількості державних та місцевих житлових програм для внутрішньо переміщених осіб, питання забезпечення житлом залишається відкритим, незалежно від усіх зусиль, яких докладає уряд України та міжнародні партнери, адже сталі довготривалі житлові рішення для вразливих категорій ВПО наразі знаходяться на етапі формування та в значній мірі пілотування.

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ **РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ** **ВПО ТИМЧАСОВИМ ЖИТЛОМ**

20.10.2014р. був прийнятий Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» № 1706-VII, який визначив поняття «внутрішньо переміщеної особи» та встановив гарантії дотримання прав, свобод та законних інтересів внутрішньо переміщених осіб.

Відповідно до норм міжнародного права Принципом 18 Керівних принципів з питань внутрішнього переміщення визначається право кожної особи, зокрема ВПО, на належний рівень життя, і зазначається, що незалежно від обставин і без будь-якої дискримінації уповноважені органи повинні принаймні надати і забезпечити ВПО безпечний доступ до житла, придатного для проживання.

У статті 31 Європейської соціальної хартії підтверджується право на житло, в якій держави-члени зобов'язані «сприяти доступові до житла належного рівня; запобігати бездомності та сприяти її скороченню з метою поступової ліквідації; встановлювати на житло ціни, доступні для малозабезпечених осіб».

Право на житло, як одне з основних соціальних прав людини, закріплене в Конституції України. Відповідно до статті 47 Конституції України держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надають держава та ОМС безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Соціальний захист ВПО, як окремої категорії, та забезпечення ВПО тимчасовим житлом знайшли своє відображення у наступних законодавчих актах України:

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання та Порядку надання і користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання» № 422 від 31 березня 2004 р. (далі – Постанова КМУ № 422)⁸ та затвержені нею порядки:

⁸ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання та Порядку надання і користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання» № 422 від 31 березня 2004 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/422-2004-%D0%BF#Text>

- *Порядок формування фондів житла для тимчасового проживання*: визначає умови формування фондів житла для тимчасового проживання громадян, які не мають або втратили житло внаслідок звернення стягнення на житлові приміщення, що були придбані ними за рахунок кредиту (позики) банку чи іншої особи, повернення якого забезпечене іпотекою відповідного приміщення, а також біженців, внутрішньо переміщених осіб та громадян, які вимушені залишити житлове приміщення внаслідок його аварійного стану, стихійного лиха або з інших підстав, які загрожують життю та здоров'ю особи або стану та безпеці відповідного житлового приміщення;
- *Порядок надання і користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання*: встановлює можливість надання ВПО житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання.

Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і Порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» № 582 від 26 червня 2019 р. (далі – Постанова КМУ № 582)⁹ та затверджені нею порядки:

- *Порядок формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб*: визначає умови формування фондів житла для тимчасового проживання ВПО, які не мають або втратили житло чи можливість користування ним.
- *Порядок надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб* (далі – Порядок надання тимчасового житла): саме зазначений порядок визначає механізм та умови надання тимчасового житла ВПО, перелік необхідних для цього документів, а також встановлює ряд інших умов, пов'язаних з отриманням, вселенням до такого житла та користування ним.

Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства «Про затвердження форм щодо житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання» № 98 від 14 травня 2004 р. (далі – Наказ

⁹ Постанова КМУ «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і Порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» № 582 від 26 червня 2019 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/582-2019-%D0%BF#Text>

Держжитлокомунгоспу № 98)¹⁰: затверджено форми основних документів для надання тимчасового житла, в тому числі – форму договору найму житлового приміщення з фонду житла для тимчасового проживання, за якою укладаються відповідні договори користування тимчасовим житлом з ВПО.

Можливість отримання ВПО житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання з'явилась в 2018 році із внесенням відповідних змін до порядків, затверджених зазначеною вище Постановою КМУ № 422. На сьогодні, згідно з їх положеннями, такі приміщення надаються ВПО, як і деяким іншим категоріям осіб, які втратили або були вимушені залишити своє житло, за рішеннями виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, Київської і Севастопольської міськдержадміністрацій. Ними також передбачено умови та загальний механізм отримання такого житла.

Водночас необхідно звернути увагу на п. 3 Порядку надання і користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання, затвердженого постановою КМУ № 422. Ним передбачається, що надання ВПО житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб здійснюється відповідно до цього порядку, за винятком особливостей, визначених Порядком надання тимчасового житла, затвердженим Постановою КМУ № 582. Тож, для органів місцевого самоврядування та ВПО це означає необхідність користуватись саме Порядком надання тимчасового житла, яким встановлені правила постановки ВПО на облік громадян, які потребують надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання (далі – облік), та, виходячи з передбачених умов якого, уповноважені органи оцінюватимуть необхідність ВПО/членів її сім'ї в отриманні житла.

ОСНОВНІ КЛЮЧОВІ ПОЛОЖЕННЯ ПОРЯДКУ НАДАННЯ ТИМЧАСОВОГО ЖИТЛА

► ВПО можуть ініціювати процес взяття на облік та одержання житлового приміщення для тимчасового проживання незважаючи на період проживання в громаді та перебування на обліку в ЄІБДВПО у відповідному органі соціального захисту населення.

► ВПО може бути взята на облік:

¹⁰ Наказ Державного комітету України з питань житлово-комунального господарства «Про затвердження форм щодо житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання» № 98 від 14 травня 2004 р. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0688-04#Text>

- за умови відсутності в неї та будь-кого з членів сім'ї у власності житлового приміщення/частини житлового приміщення, придатного для проживання, розташованого в інших регіонах, ніж тимчасово окуповані території у Донецькій і Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, та в населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення (розмежування), у районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях;
- у разі наявності у власності ВПО або членів її сім'ї житлового приміщення/частини житлового приміщення, розташованого в інших регіонах, ніж тимчасово окуповані території у Донецькій і Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, та в населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення (розмежування), у районі проведення антитерористичної операції, здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях, яке зруйновано або стало непридатним для проживання внаслідок збройної агресії Російської Федерації, що підтверджується актом обстеження технічного стану житлового приміщення (будинку, квартири), складеного комісією, що утворена районною, районною у м. Києві та Севастополі держадміністрацією, військово-цивільною адміністрацією, виконавчим органом сільської, селищної, міської, районної в місті (у разі утворення) ради, за формою згідно з додатком, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 505 «Про надання щомісячної адресної допомоги внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг».
  - ▶ Першочергове право на забезпечення житловим приміщенням з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб мають сім'ї ВПО з дітьми, вагітні жінки, особи, які втратили працездатність, та особи пенсійного віку з числа ВПО.
    - ▶ Для взяття на облік ВПО (особисто або через уповноваженого представника) подає заяву (з підписами всіх повнолітніх членів сім'ї) з вичерпним переліком документів, зазначених у п. 8 Порядку надання тимчасового житла.
    - ▶ Підставами для відмови у взятті внутрішньо переміщених осіб на облік є:
      - неподання необхідного пакета документів;
      - подання документів, що містять недостовірні відомості.

- ▶ Підставами для зняття ВПО з обліку є:
  - заява внутрішньо переміщеної особи про зняття з обліку;
  - зміна особою місця проживання;
  - скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи за наявності підстав, передбачених частиною першою статті 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;
  - неотримання протягом 30 календарних днів без поважних причин ордеру на вселення в житлове приміщення або неповідомлення протягом цього ж строку про поважні причини, які не дають їм можливості отримати ордер на вселення в житлове приміщення;
  - подання завідомо недостовірних відомостей, що стали підставою для взяття внутрішньо переміщеної особи на облік.
- ▶ Пріоритетність надання внутрішньо переміщеним особам житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб визначається за кількістю балів, що набере ВПО/сім'я, за пріоритетними критеріями та загальними критеріями, передбаченими Порядком надання тимчасового житла.
- ▶ Рішенням уповноваженого органу може бути затверджений перелік додаткових загальних критеріїв, загальна кількість балів за якими може становити не більше 20 балів на сім'ю.
- ▶ На підставі рішення про надання ВПО і членам їх сімей житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб уповноваженим органом видається ордер на вселення в житлове приміщення.
- ▶ Неотримання ВПО або уповноваженим нею представником ордеру протягом 30 календарних днів без поважних причин або неповідомлення ними протягом цього ж строку про поважні причини, які не дають їм можливості отримати ордер, є підставою для проведення засідання комісії з питання надання житлового приміщення іншим внутрішньо переміщеним особам.
- ▶ Житлові приміщення з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб безоплатно надаються ВПО та членам їх сімей у тимчасове користування на строк до одного року з можливістю продовження на наступний строк у разі відсутності змін у їх статусі та якщо вони не набули іншого місця проживання. Після закінчення встановленого строку тимчасового проживання та наявності змін, що спричинили внутрішнє переміщення, або обставин, що раніше існували, або з підстав дострокового припинення права на користування житловими приміщеннями з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб ВПО зобов'язані звільнити надане житлове приміщення.

► Користування житловими приміщеннями з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб здійснюється на підставі договору за формою, встановленою Наказом Держжитлокомунгоспу № 98.

► ВПО зобов'язана своєчасно вносити плату за житлово-комунальні та інші послуги за затвердженими в установленому порядку уповноваженими органами тарифами. Перелік житлово-комунальних та інших послуг, умови їх оплати визначаються договором, укладеним між ВПО та уповноваженим органом або уповноваженою ним особою. Зобов'язок внесення плати за житлово-комунальні та інші послуги виникає з дня підписання ВПО та уповноваженим органом або уповноваженою ним особою договору користування. Встановлені законодавством пільги та субсидії надаються користувачам житлових приміщень на загальних підставах.

► Підставами для прийняття рішення комісією про дострокове припинення надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб є:

- отримання в користування внутрішньо переміщеною особою або придбання нею іншого житла (житлового приміщення);
- скасування дії довідки про взяття на облік внутрішньо переміщеної особи за наявності підстав, передбачених частиною першою статті 12 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»;
- подання завідомо недостовірних відомостей, що стали підставою для надання внутрішньо переміщеній особі житлового приміщення з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;
- систематичне порушення внутрішньо переміщеною особою та/або членами її сім'ї правил користування житловим приміщенням з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;
- приведення внутрішньо переміщеною особою та/або членами її сім'ї житлового приміщення з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у непридатний для його використання стан;
- порушення умов договору користування після застосування до внутрішньо переміщеної особи заходу впливу, визначеного цим Порядком;
- непроживання внутрішньо переміщеною особою в житловому приміщенні безперервно більше половини строку, на який укладено договір користування, що підтверджується інформацією про повернення внутрішньо переміщеної особи на тимчасово окуповані території у Донецькій та Луганській областях, Автономній Республіці Крим і м. Севастополі, до населених пунктів, на території яких органи державної влади тимчасово не здійснюють свої повноваження, чи її виїзд за кордон, отриманою від

МВС, Адміністрації Держприкордонслужби, Національної поліції, інших органів виконавчої влади;

- інші підстави, встановлені законом.

▶ Порушення внутрішньо переміщеною особою умов договору користування тягне за собою:

- 1) письмове попередження про порушення умов договору користування;
- 2) розгляд комісією питання про дострокове припинення надання житлового приміщення з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб;
- 3) подання позову до суду про виселення без надання іншого житлового приміщення.

▶ Примусове виселення ВПО та членів її сім'ї із житлових приміщень фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб здійснюється лише на підставі рішення суду.

На реалізацію програми надання ВПО житла у тимчасове користування чинним законодавством України передбачено надання субвенції місцевим бюджетам на придбання такого житла. Так, постановою Кабінету Міністрів України від 4 жовтня 2017 р. № 769 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України» передбачено співфінансування – 30% з місцевого бюджету та 70% із державного бюджету – на будівництво, реконструкцію, капітальний ремонт житла для надання у тимчасове користування ВПО. Головним розпорядником субвенції є Мінреінтеграції.

РОЗПОДІЛ СУБВЕНЦІЇ МІСЦЕВИМ БЮДЖЕТАМ, ПОЧИНАЮЧИ З 2017 р. ВИГЛЯДАЄ НАСТУПНИМ ЧИНОМ

2017 рік

Загальний обсяг субвенції:

17,0 млн. гривень, в т. ч. 16,3 млн. гривень на придбання у комунальну власність житла для надання в тимчасове користування ВПО.

Придбано:

72 квартири для тимчасового проживання ВПО, зокрема у м. Маріуполь 63 квартири та у м. Покровськ 9 квартир.

Тимчасовим житлом забезпечено:

238 ВПО (215 осіб в м. Маріуполь, 23 в м. Покровськ Донецької області).

2018 рік**Загальний обсяг субвенції:**

34,0 млн. гривень, в т. ч. 27,3 млн. гривень на придбання у комунальну власність житла для надання в тимчасове користування ВПО.

Придбано:

116 квартир для тимчасового проживання ВПО, зокрема у Донецькій обл. – 92 квартири, у Луганській обл. – 9 квартир, у Дніпропетровській обл. – 15 квартир.

Тимчасовим житлом забезпечено:

понад 360 ВПО.

2019 рік**Загальний обсяг субвенції:**

34,0 млн. гривень.

Придбано:

85 квартир для тимчасового проживання ВПО, зокрема у Донецькій обл. – 64 квартири, у Луганській обл. – 4 квартири, у Запорізькій обл. – 15 квартир, Житомирській – 7 квартир, Харківській – 1 квартира, Львівській – 4 квартири.

Тимчасовим житлом забезпечено:

приблизно 204 ВПО.

2020 рік**Загальний обсяг субвенції:**

20,0 млн. гривень.

Придбано:

67 об'єктів нерухомого майна для тимчасового проживання приблизно 190 ВПО.

У 2021 році Урядом прийнято розпорядження щодо розподілу субвенції між місцевими бюджетами на загальну суму 113,525 млн. грн. За рахунок цих коштів планується придбати більш ніж 340 об'єктів нерухомості для тимчасового проживання близько 1100 осіб з числа ВПО.

В той же час джерелами фінансування формування фондів житла для тимчасового проживання ВПО можуть бути кошти не тільки державного та місцевих

бюджетів, а і міжнародних донорів, добровільні внески фізичних і юридичних осіб, а також інші джерела, не заборонені законодавством України.

Так, завдяки гранту Уряду Німеччини та впровадженню проєкту «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ VI» у громадах Дніпропетровської, Запорізької та Харківської областях та підконтрольних Україні районах Луганської та Донецької областей з'явилася можливість створити фонд житла для тимчасового проживання ВПО.

КОРОТКИЙ ОГЛЯД УМОВ ПРОЄКТУ

Програма «Правова підтримка ВПО та органів місцевого самоврядування» реалізується Благодійним Фондом «Право на Захист» (БФ «Право на Захист») у рамках проєкту «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ VI», який впроваджувався Українським фондом соціальних інвестицій (УФСІ/Фонд), що фінансується Урядом Німеччини через німецький банк розвитку Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW).

Метою програми було сприяння адаптації та інтеграції ВПО шляхом надання консультативно-інформаційної допомоги ВПО, представникам місцевих органів влади та самоврядування, громадським активістам.

Програма передбачала окремий компонент з розвитку потенціалу, спрямований, серед іншого, на реалізацію заходів з надання правової підтримки ВПО, підвищення спроможності активних ВПО та місцевих мешканців, а також кампанію інформування щодо заходів, які здійснюються у межах проєкту. Також у межах програми передбачалась низка заходів з правової підтримки місцевої влади і самоврядування, що мало сприяти інтеграції ВПО і підвищенню якості їх життя.

У програмі взяли участь представники наступних **11 громад**:

- Дніпропетровська область – міста Кривий Ріг, Першотравенськ;
- Запорізька область – Комиш-Зорянська ОТГ, міста Мелітополь та Гуляйполе;
- Харківська область – Ізюмська ОТГ, місто Чугуїв;
- Луганська область – Новоайдарська ОТГ, міста Сєвєродонецьк та Кременна;
- Донецька область – місто Маріуполь.

Складові програми:

1

Забезпечення правових консультацій для ВПО

- Забезпечення правової допомоги ВПО шляхом надання первинних консультацій з житлових питань, котрі мали сприяти підвищенню обізнаності переселенців про наявні житлові програми (місцеві та національні) та про процедури участі в них.
- Підготовка і поширення інформаційних матеріалів про реалізацію житлових прав ВПО (листівки та постери).

2 **Забезпечення правових консультацій для представників місцевих органів влади та самоврядування**

- Розробка пакету зразкових (модельних) документів для створення фонду житла для тимчасового проживання ВПО, що мали полегшити процес розробки документальної бази для створення та легалізації фонду житла для тимчасового проживання ВПО.
- Презентація розроблених матеріалів органам місцевої влади 11-и цільових громад.

3 **Надання очних та дистанційних правових консультацій для представників місцевих органів влади та самоврядування щодо вирішення житлових проблем ВПО**

Адаптація зразкових документів для подальшого використання відповідно до індивідуальних потреб кожної окремої громади, консультації щодо порядку поселення ВПО, консультації з формування черги ВПО, аналіз конкретного об'єкта, переведення будівлі у фонд житла для тимчасового проживання ВПО, консультації щодо можливості участі ВПО у державних житлових програмах, тощо.

4 **Тренінг для громадських активістів цільових громад Проєкту «Основи адвокатури для вирішення проблем ВПО»**

Тренінг містив приклади успішних кейсів національної та місцевої адвокатури, вправи з написання адвокатської стратегії, основи проведення місцевих комунікаційних кампаній.

Тривалість програми складала: 20 місяців, з червня 2020 по грудень 2021 року.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО РЕЗУЛЬТАТИ **РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ «ПРАВОВА** **ПІДТРИМКА ВПО ТА ОРГАНІВ** **МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»**

ПАКЕТ ЗРАЗКОВИХ (МОДЕЛЬНИХ) **ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ФОНДУ ЖИТЛА** **ДЛЯ ТИМЧАСОВОГО ПРОЖИВАННЯ ВПО**

Командою БФ «Право на захист» було розроблено пакет зразкових (модельних) документів, що містить різноманітні варіанти та зразки правового регулювання забезпечення житлових прав ВПО, та має на меті полегшити процес розробки відповідної документальної бази у будь-якій громаді, яка має намір реалізувати житлові програми та сприяти вирішенню житлових проблем переселенців.

До збірки увійшли матеріали стосовно формування фонду житла для тимчасового проживання ВПО та порядок надання в тимчасове користування житла ВПО, порядок формування фонду соціального житла, порядок придбання житла на вторинному ринку для тимчасового користування і придбання житла на вторинному ринку для забезпечення ВПО житлом на умовах фінансового лізингу.

Пакет матеріалів було надруковано та передано представникам 11 громад Проєкту у ході презентацій, проведених в м. Дніпрі, Запоріжжі, Сєвєродонецьку і Харкові.

Іншим матеріалом, який був розроблений та надрукований БФ «Право на захист» в рамках реалізації Програми, є брошура зі стислим оглядом житлових програм для ВПО, які наразі діють в Україні (тираж: 5000 брошур). У брошурі надано інформацію стосовно таких житлових програм як Доступне житло; кредит під 3%; програми грошової компенсації для ВПО, які є учасниками АТО, на придбання житла; Власний дім; а також щодо соціального та тимчасового житла.

Пакет
зразкових
(модельних)
документів
для створення
фонду житла
для тимчасо-
вого прожи-
вання ВПО

ПРАВОВІ КОНСУЛЬТАЦІЇ ПРЕДСТАВНИКАМ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЦІЛЬОВИХ ГРОМАД

Протягом періоду реалізації Програми «Правова підтримка ВПО та органів місцевого самоврядування» командою БФ «Право на захист» проводилася робота із надання поточних правових консультацій представникам органів місцевого самоврядування цільових громад.

Загалом, було проведено 44 очних та 22 онлайн консультацій для органів місцевого самоврядування.

В консультаціях взяли участь 171 представник місцевих органів влади.

В зустрічах брали участь керівники та спеціалісти місцевих органів влади, зокрема:

- відділу житлової політики управління житлової політики та природних монополій департаменту розвитку інфраструктури міста;
- спеціалісти УСЗН;
- відділу надання адміністративних послуг;
- територіального центру соціального обслуговування;
- управління житлово-комунального господарства;
- управління економіки та інвестицій апарату виконавчого комітету та інші

А також:

- селищні голови та їх заступники;
- заступник міського голови з питань інфраструктури та інвестицій
- профільні спеціалісти ОТГ;
- керуючі справами виконкому.

Під час зустрічей з представниками органів місцевого самоврядування обговорювались особливості забезпечення ВПО житлом у громаді з фонду тимчасового житла. Особливу увагу було приділено аналізу проблемних моментів щодо тлумачення окремих норм Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання ВПО і Порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, а особливо у контексті змін до законодавства.

БФ «Право на захист» за запитом представників органів місцевого самоврядування було детально опрацьовано в індивідуальному порядку разом з громадами:

- практичні питання щодо взяття внутрішньо переміщеної особи на облік або про відмову у взятті на такий облік;
- механізм реалізації нововведення, що полягає у обов'язковому отриманні ордера ВПО;
- норми забезпечення ВПО житлом з фондів житла для тимчасового проживання;
- питання попереднього розрахунку оплати комунальних послуг за житлові приміщення з фондів житла для тимчасового проживання ВПО, виходячи з діючих тарифів на оплату житлово-комунальних послуг;
- особливості застосування бальної системи під час розподілу житла, у тому числі додаткових загальних критеріїв, які можуть бути затверджені ОМС на власний розсуд та загальна кількість балів за якими може становити 20 балів на сім'ю;
- питання відповідальності ВПО за неналежне використання житлових приміщень, наданих для тимчасового проживання та підстави притягнення їх до відповідальності за приведення житлових приміщень у стан непридатний для проживання;
- особливості проживання ВПО у наданому житлі, у тому числі питання максимально граничного терміну протягом якого внутрішньо переміщена особа, якій було надано приміщення для тимчасового проживання, може бути відсутня за місцем проживання;
- порядок примусового виселення, без надання іншого житлового приміщення, у разі порушення ВПО умов договору користування, тощо.

В ході реалізації програми органами місцевої влади спільно з БФ «Право на захист» були розроблені і затверджені наступні акти:

1 Порядок розподілу та надання в тимчасове користування житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб в Ізюмській міській територіальній громаді (в новій редакції), – місто **Ізюм**.

Проект відповідного акту був розроблений у зв'язку із внесеними змінами до Порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 р. № 582 (зміни внесені постановою Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1311) та відповідно необхідністю привести діючий в громаді Порядок розподілу та надання в тимчасове користування житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання

внутрішньо переміщених осіб в Ізюмській міській територіальній громаді у відповідність до вказаних змін.

2 Положення про комісію з розгляду заяв щодо розподілу та надання в тимчасове користування житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання ВПО на території Чугуївської міської ради – місто **Чугуїв**. Проект відповідного акту був розроблений відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 23 грудня 2020 р. № 1311 (зміни до постанови КМУ № 582).

3 Положення про житлову комісію з обліку внутрішньо переміщених осіб та надання житлових приміщень для тимчасового проживання внутрішньо переміщеним особам у місті **Першотравенському**. Проект відповідного акту був розроблений у зв'язку із змінами, прийнятими до постанови КМУ № 582.

4 Положення про комісію з обліку внутрішньо переміщених осіб та надання житлових приміщень для тимчасового проживання з фонду житла для тимчасового проживання у місті **Мелітополі**. Проект відповідного акту був розроблений у зв'язку із змінами, прийнятими до постанови КМУ № 582.

5 Рішення Про внесення змін в додаток 2 рішення виконавчого комітету Гуляйпільської міської ради від 27.08.2020 № 83 «Про формування фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб та затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб», місто **Гуляйполе**. Проект відповідного акту був розроблений у зв'язку із змінами, прийнятими до постанови КМУ № 582, – з метою внесення змін до діючого порядку стосовно надання тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб.

6 Проект розпорядження керівника ВЦА «Про створення житлової комісії з обліку внутрішньо переміщених осіб та надання житлових приміщень для тимчасового проживання внутрішньо переміщеним особам у місті **Сєвєродонецьк** Луганської області та затвердження Положення про таку комісію» та проект розпорядження голови ВЦА «Про затвердження Порядку формування фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і Порядку обліку, розподілу та надання в тимчасове користування житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб у місті Луганської області», а також Перелік додаткових критеріїв нарахування балів для надання ВПО житлових приміщень з фонду житла для тимчасового житла, місто Сєвєродонецьк. Проекти

відповідних актів та рекомендації до них були розроблені у зв'язку із змінами, прийнятими до постанови КМУ № 582.

7 Положення про порядок надання службового (відомчого) житла внутрішньо переміщеним особам з числа працівників КНП «Кремінська багатопрофільна лікарня Кремінської районної ради» для тимчасового проживання, місто **Кремінна**. Проєкт був розроблений за запитом місцевої територіальної громади.

8 Порядок формування фонду тимчасового житла, смт. **Комиш-Зоря**. Проєкт відповідного акту був розроблений у відповідності до діючих положень постанови КМУ № 582.

Слід зазначити, що найбільш затребуваними документами зі Збірки модельних документів для органів місцевої влади, у цільових громадах були:

- Порядок формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб,
- Порядок надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб,
- Порядок придбання житла на вторинному ринку та надання в тимчасове користування для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.

Групові зустрічі для внутрішньо переміщених осіб проводилися як з мешканцями колективних центрів і модульних містечок, так і з окремими зацікавленими ВПО. Під час проведення 66 групових консультацій в них взяли участь 966 ВПО.

Під час зустрічей здебільшого висвітлювались особливості програми та порядку отримання житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб.

Разом із тим учасники зустрічей також цікавились інформацією щодо існуючих національних та місцевих житлових програм; запитували роз'яснення щодо бальної системи, яка застосовується для розподілу тимчасового житла.

Чимало питань у мешканців МКП виникало з приводу проживання у соціальному житлі та підстав їх виселення у разі закінчення збройного конфлікту. Деяких учасників групових зустрічей також цікавили питання щодо порядку та умов надання кредиту зі статутного капіталу Державної спеціалізованої фінансової установи «Державний фонд сприяння молодіжному житловому будівництву» для молодих сімей (одиноких осіб).

Також в ході зустрічей консультації надавались стосовно реалізації проекту «Житлові приміщення для внутрішньо переміщених осіб», довгострокове кредитування під 3% річних, зокрема щодо порядку надання пільгових іпотечних кредитів внутрішньо переміщеним особам за рахунок коштів гранту Уряду Німеччини, наданих через Банк Розвитку (KfW).

Враховуючи нестабільну епідеміологічну ситуацію, під час проведення групових зустрічей для ВПО було дотримано усіх умов карантинних обмежень.

ОРГАНІЗАЦІЯ ТРЕНІНГУ ДЛЯ ГРОМАДСЬКИХ АКТИВІСТІВ ЦІЛЬОВИХ ГРОМАД ПРОЄКТУ «ОСНОВИ АДВОКАЦІЇ ДЛЯ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ВПО»

Учасників заходу було ознайомлено з поняттям адвокація, правильним формулюванням проблем, цілі адвокаційної кампанії, методам «Дерево проблем» та «SMART», визначенням стейкхолдерів, з інструментами адвокації та етапами побудови адвокаційної кампанії.

Тренінг включав практичні заняття, які опрацьовувались в групах, зокрема: формулювання проблеми та розбір її за методом Дерево проблем, формулювання цілі адвокаційної кампанії, визначення стейкхолдерів, формулювання ключового повідомлення, та, зокрема, побудова та планування адвокаційної кампанії.

В результаті було сформовано 4 адвокаційні кампанії по тематикам:

1. Virішення житлових потреб ВПО.
2. Освітньо-профорієнтаційний розвиток молоді в м. Кривий Ріг.
3. Захист майна громадян, залишених на ТОТ.
4. Захист виборчих прав громадян, які проживають в Донецькій і Луганській областях.

ПІДСУМОК РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ

Реалізовані **заходи** в рамках Програми «Правова підтримка ВПО та органів місцевого самоврядування» **сприяли**:

- підвищенню спроможності представників місцевої влади та самоврядування, цільових громад у вирішенні проблем ВПО;
- підвищенню спроможні цільових громад проєкту самостійно керувати фондом житла для тимчасового проживання ВПО;
- підвищенню рівня обізнаності ВПО щодо можливостей реалізації своїх прав та інструментів вирішення житлових, соціальних та інших проблем;
- ефективному та оперативному вирішенню нагальних проблем ВПО;
- забезпеченню тимчасовим житлом 125 родин ВПО.

Важливе значення для громад в контексті керування фондом житла для тимчасового проживання ВПО відіграла збірка модельних документів для органів місцевої влади «Програма забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб», розроблена в рамках Проєкту. Зазначена збірка є пакетом зразкових (модельних) документів, що включає різноманітні варіанти та зразки правового регулювання забезпечення житлових прав ВПО. Вона має на меті полегшити процес розробки відповідної документальної бази у будь-якій громаді, яка має намір реалізовувати житлові програми та сприяти вирішенню житлових проблем переселенців.

Варто зазначити, що розроблена в рамках Проєкту Програма забезпечення житлом ВПО є документом, що формалізує наміри громади в контексті локальної житлової політики, та є значною перевагою, у випадку участі громади у конкурсах на міжнародну технічну підтримки, а також – на отримання державної субвенції для створення фонду тимчасового житла для внутрішньо переміщених осіб, передбаченої постановою КМУ № 769 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення заходів щодо підтримки територій, що зазнали негативного впливу внаслідок збройного конфлікту на сході України».

Збірка модельних документів розроблена з урахуванням кращих практик та напрацювань, які уже існують у окремих громадах, а також базується на досвіді та підходах інших країн. Пакет документів має загальний характер та підготовлений з урахуванням можливості його адаптації для подальшого використання відповідно до індивідуальних потреб кожної окремої громади.

Окрім ефективної співпраці із органами місцевого самоврядування, Програма сприяла ефективному та оперативному вирішенню нагальних проблем ВПО та покращенню якості життя ВПО, підвищенню рівня їх обізнаності щодо можливостей реалізації своїх прав та інструментів вирішення житлових, соціальних та інших проблем. Зазначеної ефективності було досягнуто не лише шляхом проведення відповідних юридичних групових сесій для ВПО, а й шляхом налагодження взаємодії з органами місцевого самоврядування, де БФ «Право на захист» виступив у ролі «містка» взаємодії та комунікації між внутрішньо переміщеними особами у громаді та представниками місцевого самоврядування.

Громади-учасниці Проєкту маючи практичні навички, розроблений пакет документів, у тому числі розроблену Місцеву цільову програму забезпечення житлом ВПО, а також створені фонди тимчасового житла у громадах та порядки їх надання, мають всі можливості для подальшої активної роботи у залученні коштів міжнародних стейкхолдерів з метою створення тимчасового житла у громадах. Окрім того, громади можуть вже зараз приймати участь у конкурсі на отримання відповідної державної субвенції.

УСПІШНІ ІСТОРІЇ ВИРІШЕННЯ **ЖИТЛОВИХ ПРОБЛЕМ ВПО**

В ПОШУКАХ СВОГО ДОМУ. ІСТОРІЯ ПЕРЕСЕЛЕННЯ ПАНІ ЛІДІЇ

Горлівчанка пані Лідія була вимушена покинути рідну домівку в 2014-му та розпочати все спочатку. Опинитися за сотні кілометрів від свого дому – нелегке випробування для будь-кого, тим більше для семидесятирічної людини.

У Горлівці вона прожила майже все життя, – з семи років, коли її родина переїхала сюди з Харківщини. У цьому місті у неї залишився дім. Тут поховані її близькі: батьки, чоловік, що загинув на шахті, старша донечка, яку забрала хвороба. Життя багато разів випробовувало на міцність цю незламну жінку, але попри все вона не втрачала оптимізму і віри.

З пані Лідією Команда Дніпровського офісу Благодійного Фонду «Право на захист» познайомилась у 2015 році в модульному містечку Кривого Рога. Літній жінці було непросто жити в модульному будиночку, особливу влітку, коли температура сягає 38 градусів. Спеціалісти Благодійного Фонду почали шукати для Лідії Михайлівни житло, і у 2016 році супроводили та допомогли з переселенням до гуртожитку в смт. Софіївка Дніпропетровської області. Тут вона мешкала три роки. Але скромної пенсії жінки ледве вистачало на сплату рахунків за комунальні послуги, тому вона була вимушена повернутися до модульного містечка у Кривий Ріг.

Згодом для неї знайшлося житло у м. Покров Нікопольського району. Перебратися до нової оселі Лідії Михайлівни знову допомагали спеціалісти «Право на захист». Але нова домівка виявилася непридатною для похилої людини. Підійматися на третій поверх для 73-річної жінки було справжнім випробуванням. Лідія Миколаївна не зневірилася і самотужки намагалася знайти житло у Жовтих Водах, що теж було для неї надскладною задачею. На щастя, один дзвінок вирішив її долю.

З нею зв'язалися представники Дніпровського офісу Благодійного Фонду «Право на захист» і запропонували здати пакет документів на отримання тимчасового житла в гуртожитку, перший поверх якого було реконструйовано зусиллями УФСІ та місцевої влади Кривого Рогу. На той час до відкриття МКП лишався тиждень, і багато ВПО вже здали документи – тож надія отримати квартиру у пані Лідії ледь жевріла. Та завдяки юридичному супроводу правозахисників фонду вдалося за один день зібрати та подати до центру «Віза» весь необхідний пакет документів.

» Заяви від ВПО на отримання тимчасового житла розглядає комісія і визначає пріоритетність, застосовуючи бальну систему. Так склалося, що пані Лідія, здавши пакет документів, була затверджена комісією та отримала 1-кімнатну квартиру в гуртожитку квартирного типу. Тож наголошуємо, що кожна ВПО має право подати документи та стати на чергу на отримання тимчасового житла для ВПО, навіть, якщо ви знаєте, що кількість ВПО в черзі перевищує кількість квартир, – говорить керівниця Дніпровсько-Запорізького офісу Мирослава Суцєнко.

Сьогодні пані Лідія обживається в своїй новій домівці і вдячна всім причетним, до дива, яке з нею трапилося:

» Я щаслива! Нарешті я маю свій дім! Дякую безмежно Криворізькій міській владі та Українському фонду соціальних інвестицій за таке омріяне житло! А всій команді БФ «Право на захист» дякую, що разом зі мною йшли до моєї мрії, підтримуючи, допомагаючи, супроводжуючи і просто не даючи зневіритися!

Монітор Фонду Олена Пазєнко з сердечною теплотою говорить про нашу героїню:

» Нещодавно, під час моніторингового візиту до МКП, ми розговорилися з пані Лідією про її бездоганну українську мову і...з'ясувалося, що її доньки закінчили факультет української філології, а старший брат пані Лідії – відомий український поет Леонід Талалай, твори якого вивчають у школі. Пані Лідія – світла людина і дуже скромна!

Я дуже радію, що наші зусилля не були марними, радію, що бачу, як сяють її очі. Такі моменти дають надію, що згодом кожна людина, що вимушена була покинути домівку, обов'язково зможе мати свій дім!

УСПІШНИЙ ДОСВІД СПІВПРАЦІ ІЗ КОМИШ-ЗОРЯНСЬКОЮ ОТГ

У Комиш-Зорянській селищній територіальній громаді в Запорізькій області проживає чимало сімей з числа ВПО. Частина з них вже має власні оселі: хтось придбав, а хтось отримав у спадок. Проте більшість родин продовжує винаймати житло або сподіватися на чуйність та допомогу родичів, друзів і просто небайдужих людей. Тож забезпечення родин переселенців житлом для тимчасового проживання є одним з найактуальніших питань для Комиш-Зорянської селищної ТГ.

В рамках проєкту «Сприяння розвитку соціальної інфраструктури, УФСІ VI» Український фонд соціальних інвестицій виділив кошти для реконструкції будівлі у с. Ланцеве Більмацького району Запорізької області та облаштування житла для тимчасового проживання ВПО. Цей будинок повинен стати домівною для 12 родин.

У межах програми «Правова підтримка ВПО та органів місцевого самоврядування» Благодійний Фонд «Право на захист» надав Комиш-Зорянській ТГ низку консультацій.

За роботу взялися юристи Маріупольського регіонального офісу організації.

»» *Щоб допомогти Комиш-Зорянській територіальній громаді врегулювати та регламентувати процес надання житла для тимчасового проживання ВПО, ми розробили для органів місцевого самоврядування проєкт рішення «Про затвердження Порядку формування фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і Порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фонду житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб». В результаті, розроблені нами проєкти були затверджені на 12 сесії Комиш-Зорянської селищної ради восьмого скликання 16 листопада 2021 року, – розповіла Сніжана Лукашова, керівниця Маріупольського офісу.*

За словами Яніни Ребенкової, юриста Маріупольського офісу «Право на захист» також підготували проєкт рішення «Про затвердження Положення про житлову комісію з обліку внутрішньо переміщених осіб та надання житлових приміщень для тимчасового проживання внутрішньо переміщеним особам при виконкомі селищної ради».

Після цього перед громадою постало питання, які родини мають першочергове право на заселення у відремонтований будинок. Спеціалісти Благодійного фонду надали органам влади ТГ консультації з цього приводу згідно з діючим законодавством.

Так, враховуючи зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 26 червня 2019 року № 582 «Про затвердження Порядку формування фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб і Порядку надання в тимчасове користування житлових приміщень з фондів житла для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» наприкінці 2020 року, органи місцевого самоврядування можуть самостійно визначати перелік категорій громадян з числа ВПО, проживання яких є бажаним, тому що ці родини вноситимуть відповідний вклад у розвиток ТГ.

Тож Маріупольська команда «Право на захист» розробила для органів місцевого самоврядування в Комиш-Зорянській відповідний перелік додаткових загальних критеріїв для нарахування додаткових балів.

Відповідно до нього додаткові бали будуть нараховуватись тим категоріям громадян, які зокрема працюють на підприємствах житлово-комунального господарства, сільськогосподарських підприємствах, у закладах освіти, культури і спорту в Комиш-Зорянській селищній ТГ. Окрім того, – громадянам, діти яких є переможцями Малої академії наук, міських, обласних, всеукраїнських, міжнародних олімпіад, творчих конкурсів та спортивних змагань.

Цей перелік був розроблений з урахуванням не лише побажань представників органів місцевого самоврядування, але і з урахуванням потреб вразливих категорій населення, що мешкають у Комиш-Зорянській територіальній громаді та які так само потребують надання житла для тимчасового проживання. Тобто була введена відповідна пропорція, щоб уникнути тієї ситуації, коли перевага у розподілі житла для тимчасового проживання надається лише одній якійсь конкретній категорії осіб з числа ВПО, – зазначила Яніна Ребенкова, юрист Маріупольського офісу.

Органи місцевого самоврядування Комиш-Зорянської селищної ТГ на початку грудня 2021 року затвердили Положення і вже у першому кварталі 2022 року планують здійснити розподіл квартир серед осіб з числа ВПО. Отже, 12 родин отримають довгоочікуване житло.

УКРАЇНСЬКИЙ ФОНД СОЦІАЛЬНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

 usif.ua

 facebook.com/usifua

БЛАГОДІЙНИЙ ФОНД «ПРАВО НА ЗАХИСТ»

 r2p.org.ua

 facebook.com/right2protection

